

JULKINEN TALOUS JA LAPSEN OIKEUDET

Kuinka paljon rahaa Suomen valtio ja kunnat käyttävät vuosittain lapsiin? Mitä tällä summalla saadaan aikaan? Mitä vaikutuksia alkoholiveron muutoksella on lasten hyvinvointiin? Lapsibudjetoinnissa tarkastellaan muun muassa näitä kysymyksiä.

Lapsuudessa luodaan edellytykset sille, että jokainen voi kasvaa täyteen potentiaaliinsa sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä. Lapsuus on herkkä kehitysvaihe, ja esimerkiksi Euroopan komissio korostaa laadukkaan varhaiskasvatuksen merkitystä yhteiskunnalle taloudellisesti kestäväenä investointina. Toisaalta lapsiperheköyhyyden tiedetään aiheuttavan huono-osaisuuden ylisukupolvistumista.

Jotta julkista taloutta koskevassa päätöksenteossa voidaan huomioida lasten hyvinvoinnin ja lapsen oikeuksien näkökulma, tarvitaan lapsibudjetointia.

LAPSIBUDJETOINTI tarkoittaa julkisen talouden tarkastelua lapsenoikeusnäkökulmasta. Siinä on kyse niin budjettianalyysistä, talousarvion suunnittelusta, toteutuneiden menojen seurannasta kuin toteutetun politiikan vaikuttavuuden arvioinnista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita toteuttamaan lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet mahdollisimman täysimääräisesti. Sosiaaliturvan on oltava lapsen kehityksen kannalta riittävää. Lasta tai lapsia koskevassa päätöksenteossa on aina harkittava ensisijaisesti lapsen etu. Erityisesti on huolehdittava, että haavoittuvassa asemassa olevat lapset huomioidaan resurssien jakamisessa.

Jotta valtio voi osoittaa toimineensa näin, on sekä valtion että kuntien ensin pystyttävä osoittamaan, minkä verran määrärahoja on kohdistettu lapsiin. Tämä edellyttää lapsilähtöistä budjettianalyysiä.

LAPSILÄHTÖINEN BUDJETTIANALYYSI tarkoittaa lapsiin kohdistettujen määrärahojen jäljittämistä ja seurantaa. Tarkastelussa ovat lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistetut menot kokonaisuutena. Tämä edellyttää tietoa sekä valtion että kuntien talousarvioista ja tilinpäätöksistä. Budjettia analysoidessa tulee talousarvion määrärahojen lisäksi tarkastella, onko lapsiin kohdistetut määrärahat todella käytetty lasten hyväksi ja onko resursointi ollut johdonmukaista suhteessa lapsipoliittisiin tavoitteisiin.

Ensin on siis tiedettävä, kuinka paljon määrärahoja lasten, nuorten ja perheiden palveluihin ja esimerkiksi tulonsiirtoihin osoitetaan. Kun tätä tietoa kerätään säännöllisesti ja analysoidaan yhdessä lasten hyvinvointia koskevan tiedon kanssa, voidaan arvioida, ovatko tehdyt päätökset kokonaisuutena yhdenvertaisesti, tehokkaasti ja johdonmukaisesti edistäneet lapsen oikeuksien toteutumista. Lapsilähtöinen budjettianalyysi mahdollistaa pitkällä aikavälillä myös eri ratkaisujen vaikuttavuuden vertailun.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on viimeksi vuonna 2011 huomauttanut Suomea siitä, ettei määrärahojen lapsinäkökulmainen seuranta ole Suomessa vielä mahdollista ja suositellut Suomelle lapsibudjetoinnin käyttöönottoa. Tästä syystä lapsiasianeuvottelukunnan Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin työryhmä teki vuonna 2014 esityksen lapsilähtöisen budjettianalyysin sisällyttämisestä hallitusohjelmaan. Esityksessä käsiteltiin myös talousarvio-päätösten lapsivaikutusten arviointia.

TALOUSARVIOPÄÄTÖSTEN LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI on prosessi, jossa arvioidaan ennalta päätöksen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi päätös alkoholiveron muuttamisesta tai lapsilisien indeksikorotusten jäädyttämisestä edellyttää lapsivaikutusten arviointia.

Vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida niin tavoitellut kuin ei-toivotut vaikutukset. Asiaan voi liittyä kilpailevia tai ristiriitaisia näkökulmia ja vaikutukset voivat olla esimerkiksi eri lapsiryhmien kohdalla erilaisia. Lapsivaikutusten arviointi ei siis ole sama asia kuin budjettilaki- tai talousarvioesityksen perustelu.

Huolellinen vaikutusten arviointi mahdollistaa kokonaisharkinnan, jonka perusteella voidaan valita vaihtoehto, joka parhaiten edistää lasten oikeuksien toteutumista – tai esimerkiksi luopua aiotusta muutoksesta.

Suomen valtio raportoi lapsen oikeuksien toteutumisesta YK:n lapsen oikeuksien komitealle määräajoin, seuraavan kerran vuonna 2017. Tällöin sen on muun muassa kerrottava, mihin toimenpiteisiin aikaisempien suositusten perusteella on ryhdytty.

LUE LISÄÄ

[Julkinen talous ja lapsen oikeudet. Luonnos YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentiksi \(englanniksi\).](#)

[YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskeskustelupäivä lapsiin kohdistuvasta resursoinnista \(englanniksi\).](#)

[Lapsiasianeuvottelukunnan Lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi -työryhmän esitys.](#)

[Euroopan komission varhaiskasvatusta koskeva tiedonanto.](#)

[Suomen Lapsen oikeuksien komitealta saamat suositukset.](#)